

Pregledni znanstveni članak

■ Prestanak ugovora o obveznom osiguranju od automobilske odgovornosti zbog kršenja obveze informiranja osiguratelja o bitnim okolnostima i o povećanju rizika

Marian Ćurković¹

Sažetak: Obvezno osiguranje od odgovornosti za štete uzrokovane uporabom motornog vozila propisano je Zakonom o obveznim osiguranjima u prometu. No unatoč svojoj obvezatnosti, kojoj podliježu vlasnici i korisnici motornih vozila, to osiguranje je ugovorne prirode. Tek sklapanjem ugovora o osiguranju nastaje osiguranje od odgovornosti. Taj ugovor je reguliran propisima Zakona o obveznim osiguranjima u prometu kao posebnim zakonom. No na ugovor o obveznom osiguranju primjenjuju se i neke odredbe Zakona o obveznim odnosima. Između ta dva zakona postoji određena nekompatibilnost, uzrokovana činjenicom da Zakon o obveznim osiguranjima u prometu, u dijelu koji se odnosi na osiguranje od odgovornosti za štete uzrokovane uporabom motornog vozila, ima za cilj dvostruku zaštitu: a) samog osiguranika/štetnika od eventualne odgovornosti za štetu uzrokovanu uporabom motornog vozila trećim osobama, i b) treće oštećene osobe, koja ima određena prava temeljem Zakona o obveznim osiguranjima u prometu, a u okviru ugovora o obveznom osiguranju od automobilske odgovornosti. Te dvije zaštite, s gledišta osiguratelja, ponekad su u suprotnosti, jer drugu zaštitu – zaštitu trećih osoba, osiguratelj vrlo često jamči bez premije koja bi bila adekvatna riziku, a koju bi trebao platiti ugovaratelj osiguranja. Cilj ovoga rada jest ispitati te suprotnosti u slučaju kršenja obveze ugovaratelja/osiguranika na potpuno i točno informiranja osiguratelja o važnim okolnostima i o povećanju rizika, predočiti ih i predložiti izmjene s ciljem njihovog izbjegavanja.

Cljučne riječi: ugovor o osiguranju, ugovor o obveznom osiguranju od automobilske odgovornosti, uvjeti osiguranja, prigovori oštećenoj osobi, gubitak prava iz osiguranja, povećanje rizika.

¹ Dr.sc. Marian Ćurković, izv. prof., Pravni fakultet sveučilišta u Zagrebu

1. OBVEZNO OSIGURANJE OD AUTOMOBILSKE ODGOVORNOSTI MORA VODITI RAČUNA O INTERESIMA TRIJU STRANA

Obvezno osiguranje od odgovornosti za štete uzrokovane uporabom motornog vozila² propisano je kao obvezno s ciljem zaštite žrtava cestovnih prometnih nezgoda. Od prvih propisa koji su nametnuli vozačima/vlasnicima/korisnicima motornih vozila obvezu sklapanja ugovora o osiguranju od AO³, pa do danas nije nađeno učinkovitije sredstvo zaštite oštećenih u cestovnom prometu, pa ne čudi konstatacija koju nalazimo u t. 2. preambule (considerando) EU direktive br. 2009/103/EZ Europskog parlamenta i Vijeća od 16.rujna 2009. o osiguranju od građanskopravne odgovornosti za štete uzrokovane motornim vozilima,⁴ da je „*Osiguranje od građanskopravne odgovornosti u pogledu uporabe motornih vozila (obvezno osiguranje motornih vozila) posebno je važno za europske državljane, kako za ugovaratelje osiguranja, tako i za žrtve nezgoda*“ Time je jasno stavljeno do znanja da obvezno osiguranje štiti interese dviju stranaka, žrtava prometnih nesreća i ugovaratelja osiguranja (osiguranika) od AO. No ne smije se zaboraviti ni nastavak konstatacije iz citirane točke preambule: „*Ono također ima veliki značaj za društva za osiguranje, budući da čini znatan dio poslova neživotnog osiguranja u Zajednici.*“⁵ Dakle, imamo sada tri strane koje su vrlo zainteresirane za ugovor o osiguranju od AO: osiguratelj koji u tom poslu nastoji vršiti svoju socijalnu zadaću zaštite osiguranika i oštećenih osoba (ali i ostvariti profit obavljajući tu djelatnost), ugovaratelj osiguranja/osiguranik koji, sklappajući ugovor o osiguranju od AO, štiti svoj interes – obvezu naknade eventualno uzrokovane štete uporabom motornog vozila prebacuje na osiguratelja, i treća oštećena osoba, koja u svakoj situaciji mora imati pravo na naknadu štete koju joj uzrokuje štetnik/osiguranik. Mudrost zakonodavca jest pomiriti interese tih triju strana. To se nastoji postići propisujući prava i obveze sve tri strane u propisima kojima se regulira obvezno osiguranje od AO. Karakteristika je tih propisa kogentnost njihovih odredbi⁶ od kojih stranke ne mogu odstupiti. Kroz povijest osiguranja od AO hijerarhija ciljeva se mijenjala. U početku (dragovoljno osiguranje od AO) u prvom je planu bila zaštita samog vlasnika/korisnika motornog vozila (pravno obilježena nepostojanjem prava oštećenog na izravan zahtjev prema osiguratelju). Porastom broja vozila, porastom broja nesreća i stradalih, polako je u prvi plan izbila potreba zaštite trećih oštećenih osoba. Sva regulativa EU-a, od Prve direktive do zadnje, Šeste, stavlja u prvi plan zaštitu trećih oštećenih osoba. Treće osobe uživaju poseban status zahvaljujući uvođenju prava na izravan zahtjev prema osiguratelju (*actio directa*) i zabranom osiguratelju da trećoj osobi postavlja prigovore koje bi inače mogao staviti svom osiguraniku temeljem ugovora o osiguranju.

---

2 Dalje: AO

3 Prvi Zakon o obveznom osiguranju od AO donesen je 1928. u Danskoj – Zakon br. 149 od 20.3.1918, v. Cigoj, S., *Avtomobilist*, Uradni list SR Slovenije., Ljubljana, 1982., str. 346.

4 Tzv. Šesta AO direktiva, konsolidirana verzija, ustvari pročišćeni tekst koji sadrži valjane odredbe prethodnih pet direktiva iz oblasti osiguranja od AO, obj. Sl. l. EU br. L 263/11, 16.09.2009.

5 Ne ulazeći u strukturu premije osiguranja u pojedinim zemljama, što ovisi o razvoju osiguranja u pojedinoj zemlji, dovoljno je utvrditi da u Republici Hrvatskoj u 2018.g. premija obveznog osiguranja od AO iznosi 2.178.911.000,00 kn, što čini 22,11 % od ukupno zaračunate premije osiguranja u toj godini (9.855.630.000 kn), v. HZO: 2018. Tržište osiguranja u Republici Hrvatskoj, Zagreb, 2019., str.70.

6 Odredbe Zakona o obveznim osiguranjima u prometu, dalje: **ZOUP** su gotovo u potpunosti kogentne prirode.

2. UGOVOR O OBVEZONOM OSIGURANJU OD AO – REGULIRAN JE ODREDBAMA ZOUP-A I ZOO-A

Ugovor o osiguranju, općenito, reguliran je odredbama Zakona o obveznim odnosima⁷, koji je za ugovor o osiguranju *lex generalis*. ZOO ima i dva vrlo važna članka posvećena posebno osiguranju od odgovornosti za štetu⁸, koja zasigurno vrijede i za ugovor o osiguranju od AO. I većina odredbi ZOO-a kogentne je prirode⁹, od kojih ugovorne strane mogu odstupiti samo u točno određenim i ZOO-om predviđenim slučajevima. Zakon o obveznim osiguranjima u prometu pak, s obzirom na materiju koju regulira, a to su ugovori o obveznim osiguranjima u prometu, poseban je zakon, *lex specialis*, u materiji obveznih osiguranja u prometu. Kao *lex specialis* ima prednost u primjeni u odnosu na ZOO kao *lex generalis*. No ako nešto nije određeno u Zakonu o obveznim osiguranjima u prometu, na ugovor o obveznom osiguranju u prometu primjenjuju se i odredbe ZOO-a.¹⁰

3. ZOUP – ODREDBE KOJE SE ODOSE NA UGOVOR O OSIGURANJU

ZOUP je po svojoj prirodi mješoviti administrativno-materijalnopravni propis. U materijalno pravne odredbe koje se tiču ugovora o osiguranju spadaju: odredba o su/osiguranim osobama (čl. 5.), odredba o ugovoru o osiguranju i njegovom učinku (čl.8.), odredba o teritorijalnoj valjanosti ugovora o obveznom osiguranju od AO (čl.9.), odredba o pravu oštećenoga na izravan zahtjev prema osiguratelju (*actio directa*), odredba o pravu osiguratelja na subrogaciju (čl. 14.), odredba o obvezi sklapanja ugovora o osiguranju (čl. 22.), odredba o gubitku prava iz osiguranja (čl. 24.), odredba o minimalnim osiguranim svotama (čl. 26.), odredba o promjeni vlasnika vozila (čl. 28.) i odredba o Europskom izvješću o nezgodi (čl.38.). Ove odredbe, kao odredbe *lex specialis*, imaju prednost u odnosu na odredbe ZOO-a o ugovoru o osiguranju.

ZOUP u čl. 11., st. 1. (pravo izravnog zahtjeva) i st. 2. (zabranu osiguratelju da ističe prigovore oštećenoj osobi koje bi na temelju zakona ili ugovora o osiguranju mogao istaknuti prema osiguranoj osobi zbog nepridržavanja zakona ili ugovora o osiguranju) gotovo da ponavljaju odredbu čl. 964. i 965. ZOO-a. Dapače, ove dvije odredbe smatraju se općom formulom izuzimanja treće oštećene osobe iz odnosa „osiguratelj – osiguranik“ i općom zabranom isticanja oštećenome prigovora od strane osiguratelja, da se osiguranik nije držao zakona (!) ili ugovora o osiguranju, a koje prigovore bi osiguratelj imao pravo istaći osiguraniku.

7 Odsjek 27., članci 921 -989.; dalje ZOO

8 Čl.964.1965.,odnose se na uspostavu prava oštećene osobe na izravan zahtjev prema osiguratelju kod svih osiguranja od odgovornosti, te na zabranu osiguratelju da oštećenome prigovara temeljem ugovora o osiguranju.

9 Odstupanje od odredbi ZOO-a dozvoljeno je samo od onih odredbi ZOO-a kod kojih je to odstupanje izričito dopušteno, te od onih koje daju ugovarateljima mogućnost da postupi kako hoće; odstupanje je dopušteno je i u slučajevima kad je odstupanje nedvojbeno u interesu osiguranika, ako to nije zabranjeno nekim zakonom, v.čl. 924. ZOO-a

10 Iako se samo po sebi podrazumijeva da se na ugovor o obveznom osiguranju od odgovornosti primjenjuju i odredbe propisa građanskih zakonika, čl. 165. talijanskog zakona o privatnim osiguranjima to izričito određuje: na ugovor o osiguranju od AO primjenjuju se odredbe građanskog zakonika, ako odredbama Zakona o privatnim osiguranjima nije određeno drugačije. U našem ZOUP-u nema takve izričite odredbe, tek u čl.8. ZPUP-a u st.4. izričito se određuje: "Uvjetima za osiguranje utvrđuju se odnosi između ugovornih strana, koji nisu u potpunosti utvrđeni ovim Zakonom", zbog čega osiguratelji u uvjetima osiguranja od AO sasvim nepotrebno reproduciraju odredbe ZOO-a.

4. GUBITAK PRAVA IZ OSIGURANJA – ZAKONSKA ZATVORENA LISTA SLUČAJEVA (NUMERUS CLAUSUS)

Jedna od značajnijih odredbi ZOUP-a jest ona iz čl. 24. koja regulira slučaj gubitka prava iz ugovora o obveznom osiguranju od AO. Za razliku od isključenja iz osiguranja iz čl. 23. ZOUP-a, kod kojega se radi o tome da rizik uopće nije predmet osiguranja, dakle, da nema ugovora o osiguranju isključenih rizika, gubitak prava iz ugovora o osiguranju pretpostavlja valjanost ugovora o osiguranju, potvrđuje da za ostvareni slučaj postoji osigurateljno pokriće, ali je ugovaratelj/osiguranik izgubio pravo na osigurateljnu zaštitu, jer je prekršio neku od zakonom propisanih ili ugovorom dogovorenih obveza.¹¹ Slučajevi gubitka prava iz ugovora o osiguranju navedeni su u čl. 24. ZOUP-a: 1) korištenje vozila u svrhu kojoj nije namijenjeno, 2) upravljanje vozilom bez važeće vozačke dozvole, 3) upravljanje vozilom pod utjecajem alkohola, droga i drugih psihoaktivnih tvari, 4) namjerno uzrokovanje štete, 5) upravljanje tehnički neispravnim vozilom i 6) uzrokovanje štete kaznenim djelom obijesne vožnje u cestovnom prometu. Dakle, ZOUP je predvidio samo šest slučajeva u kojima osiguranik gubi pravo iz ugovora o osiguranju. Zakon se odlučio za tzv. zatvorenu listu gubitka prava iz osiguranja – *numerus clausus*, ne dozvoljavajući strankama ugovora o osiguranju (ustvari osiguratelju, koji bi te slučajeve mogao predvidjeti u svojim uvjetima osiguranja, koji postaju dijelom ugovora o osiguranju kad se predaju ugovaratelju osiguranja) širenje te liste drugim slučajevima. O opravdanosti takvoga rješenja može se opravdano raspravljati. Činjenica je da odredba o gubitku prava iz ugovora o osiguranju nipošto ne utječe na pravni položaj oštećene treće osobe kojoj je naknada štete zajamčena. Gubitak prava iz ugovora o osiguranju element je odnosa „osiguratelj-ugovaratelj osiguranja/osiguranik.“ Odredbom o gubitku prava iz osiguranja i ustanovljenjem zatvorene liste slučajeva zakonodavac očito štiti vlasnike/vozače motornih vozila, oduzimajući ugovornim strankama slobodu ugovaranja uvjeta osiguranja. Da je to potpuno nepotrebno, pokazuju mnogi slučajevi iz svakodnevne prakse, u kojima se osiguranici vrlo vješto koriste prazninama u zakonu na štetu osiguratelja.

Stoga je doista bez osnove određivati zatvorenu listu slučajeva gubitka prava iz osiguranja. Pored zakonske liste, zakonodavac bi trebao ostaviti mogućnost ugovornim stranama, osiguratelju i ugovaratelju osiguranja, da ugovorom predvide i druge slučajeve gubitka prava iz osiguranja, a što – ponavljamo – ne može utjecati na položaj i zaštitu treće oštećene osobe, a otvorilo bi put kreativnosti osiguratelja i pojačalo slobodnu utakmicu, što u krajnjem slučaju može biti korisno i za ugovaratelje osiguranja (manja premija).

Kao primjer može se spomenuti ugovaranje franšize. EU direktiva br. 2009/103/EZ o obveznom osiguranju građanskopravne odgovornosti za štete od motornih vozila, u t. 29. preambule određuje: „Kako bi se osigurala određena zaštita žrtava prometnih nezgoda, države članice ne bi smjele dopustiti društvima za osiguranje da se pozivaju na samopridržaj u odnosu prema oštećenoj osobi.“ Dakle, ugovaranje franšize u obveznom osiguranju dopušteno je, ali se prigovor franšize ne može istaći oštećenoj osobi, kojoj šteta mora biti naknađena u cijelosti, a osiguratelj će ugovoreni samopridržaj naplatiti kasnije, od svog osiguranika.

¹¹ Ćurković, M., Obvezna osiguranja u prometu, Inženjerski biro, Zagreb, 2007., str. 190.

Isto rješenje bi trebalo primijeniti i kod proširenja i slobode ugovaranja drugih slučajeva gubitka prava iz osiguranja.

5. KOJE SU ČINJENICE ZNAČAJNE ZA OSIGURATELJA KOD UGOVARANJA OSIGURANJA OD AO

Jedna od takvih praznina u ZOUP-u jesu nedefinirane obveze ugovaratelja osiguranja/osiguranika na informiranje osiguratelja o svim činjenicama značajnim za ocjenu rizika i obveze prijave promjene - povećanja ili smanjenja rizika, te, posljedično, mogućnosti poništenja ili raskida ugovora o osiguranju od AO. Naime, postavlja se pitanje može li osiguratelj koristiti odredbe ZOO o obvezi istinitog i potpunog informiranja i može li na ugovor o osiguranju od AO primijeniti sankcije za kršenje te obveze na svog osiguranika. Po našem mišljenju svakako može, ali samo prema svom osiguraniku, a nikako prema trećoj osobi.

Niti ZOUP, a niti ZOO, ne definiraju pojam „okolnosti značajne za ocjenu rizika.“ To je onaj stari problem kod svih ugovora o osiguranju. ZOO, koji nameće obvezu ugovaratelju osiguranja da osiguratelja informira o svim okolnostima koje su značajne za ocjenu rizika¹², ne definira pojam značajnih okolnosti. Koje su okolnosti značajne osiguratelju za ocjenu rizika - zna samo osiguratelj. Od značaja tih okolnosti ovisi njegova odluka hoće li uopće sklopiti ugovor o osiguranju, odnosno – ako hoće – pod kojim uvjetima će sklopiti ugovor o osiguranju. To vrijedi za dobrovoljne ugovore o osiguranju. Kod obveznog osiguranja od odgovornosti osiguratelj nema te slobode¹³: on mora sklopiti ugovor o osiguranju od AO, ako vlasnik/korisnik motornog vozila to zatraži i ako prihvaća uvjete pod kojima društvo za osiguranje provodi tu vrstu osiguranja¹⁴. No to što osiguratelj ne može odbiti sklapanje ugovora o osiguranju, ako ugovaratelj-ponuditelj prihvaća uvjete osiguranja, ne znači da je ugovaratelj oslobođen obveze istinitog i potpunog informiranja osiguratelja o značajnim okolnostima. Ostaje sloboda osiguratelja da sadržaj ugovora (uvjeti osiguranja) formulira sukladno potrebi ocjene rizika, odnosno obveze ugovaratelja da ga informira o svim značajnim okolnostima. S obzirom na to da osiguratelj mora sklopiti zatraženi ugovor, ostaje mu samo sloboda utvrđivanja značajnih okolnosti u uvjetima osiguranja. Te značajne okolnosti bit će najčešće vezane uz cjenik osiguranja jer premija osiguranja, koja je u hrvatskom pravnom sustavu u isključivoj nadležnosti pojedinog osiguratelja,¹⁵ ovisi o težini rizika, a to znači i o značaju okolnosti konkretnog slučaja. Pravna korektnost bi tražila da ugovaratelj osiguranja u trenutku sklapanja ugovora o osiguranju od AO zna koje su okolnosti značajne osiguratelju, što on u sadašnjem sustavu tehnike sklapanja ugovora o osiguranju (uglavnom šaltersko-agencijski način) ne zna. Ne zna, a ipak mu – sukladno odredbi čl. 931. ZOO – osiguratelj ima pravo prigovoriti da ga nije istinito i potpuno informirao o značajnim okolnostima. Rješenje ovoga problema jest *pisani upitnik* u kojemu bi osiguratelj

12 Čl. 931. ZOO-a

13 Čl. 8., st. 1. ZOUP-a: "Društvo za osiguranje dužno je sklopiti ugovor o osiguranju sukladno ovome Zakonu i uvjetima osiguranja".

14 Čl. 8., st.2. ZOUP-a.

15 Koji se pri određivanju parametara za određivanje premije mora rukovoditi pravilima struke, posebno aktuarske struke; od dana 31. prosinca 2007.g. odredba o nužnosti zajedničkih uvjeta osiguranja i jedinstvenim osnovicama funkcionalne premije AO iz čl. 68., st.1. ZOUP-a, prestala je vrijediti.

tražio informaciju o okolnostima koje su njemu značajne i koje bi ugovaratelj morao pismeno priopćiti.¹⁶

Kod osiguranja AO to su svakako okolnosti koje osiguratelj ne zna, kao: tko sve upravlja motornim vozilom (nije svejedno radi li to jedan vozač, više vozača iz kruga obitelji ili pak neodređeni broj vozača); vozački staž osiguranih osoba; kuda se sve motorno vozilo kreće (lokalno, po državnom području, u inozemstvu itd.); u koju svrhu se rabi motorno vozilo; koliko kilometara godišnje vozilo prijeđe; podatci o povijesti štetnih događaja itd.

Prema odredbi čl.935. ZOO-a, osiguratelj se ne može pozivati na netočnost ili prešućivanje ugovaratelja osiguranja ako su mu činjenice o kojima je riječ u trenutku sklapanja ugovora bile poznate ili mu nisu mogle ostati nepoznate. To isto vrijedi i za slučaj kad je za takve činjenice saznao tijekom trajanja ugovora o osiguranju, ali se nije koristio svojim ovlaštenjima. Kod obveznog osiguranja od AO mnoge značajne činjenice osiguratelju moraju ili mogu biti poznate: povijest šteta – važno za odobrenje stupnja bonusa – koju može provjeriti u HUO-u; tehnička ispravnost vozila – koju može provjeriti u stanicama za tehnički pregled, odnosno u arhivi Centra za vozila; godišnje prijeđeni kilometri – također u arhivi Centra za vozila Hrvatske; vozačko iskustvo ugovaratelja osiguranja – u MUP-u Republike Hrvatske; promjenu vlasništva nad osiguranim vozilom – također u MUP-u Republike Hrvatske itd. Dakle, veliki broj činjenica je osiguratelju kao profesionalcu dostupno i morale bi mu biti poznate u trenutku sklapanja ugovora, što znači da se ne može pozivati na to da mu te važne činjenice nisu bile poznate ili da mu nisu mogle biti poznate.

Ako bi ugovaratelj netočno ili nepotpuno odgovorio na postavljena pitanja, nema nikakve sumnje da bi se osiguratelj mogao pozvati na odredbe čl.932. i 933. ZOO-a. Dakle, osiguratelj bi mogao tražiti poništenje ugovora, ako je ugovaratelj namjerno netočno ili nepotpuno informirao osiguratelja o traženim podacima, a situacija je takva da osiguratelj, da je u trenutku sklapanja ugovora znao za takve okolnosti, ne bi sklopio ugovor. U tom slučaju osiguratelj ima pravo zadržati naplaćenu premiju i naplatiti premiju do dana podnošenja zahtjeva za poništenje ugovora. O toj mogućnosti možemo zaključiti i iz čl. 8., st. 9. ZOUP-a, koji određuje obvezu društva za osiguranje da o prestanku osigurateljnog pokrića obavijesti nadležno tijelo unutarnjih poslova u roku od 15 dana; u istom roku o prestanku osigurateljnog pokrića mora izvijestiti i Informacijski centar pri HUO-u.

Prigovor ništavosti ugovora ili poboynosti ugovora o osiguranju od AO osiguratelj ne bi mogao postaviti oštećenome. Oštećeni ima pravo na naknadu štete po tom ugovoru bez obzira na mogućnost njegova poništenja odnosno poboynosti.¹⁷

Ako su okolnosti neistinite ili nepotpuno prikazane, ali nenamjerno, osiguratelj može, sukladno odredbi čl. 933., st. 1. ZOO-a, po svom izboru, zatražiti raskid ugovora ili predložiti povećanje premije razmjerno povećanju rizika, što ugovaratelj može, ali ne mora prihvatiti. Ako ne prihvati – ugovor o osiguranju

¹⁶ Tako je uređeno i novim njemačkim Zakonom o ugovoru o osiguranju 2008.: značajne okolnosti su samo one za koje je osiguratelj pitao ugovaratelja u pismenom upitniku, v. Schimikovski, P., Vertragsabschluss nach der Invitatioloesung und das neue VVG, Versicherungswirtschaft, br. 9/07., str. 34.

¹⁷ V.čl. 11., st.2. ZOUP-a, a to osnažuje i odredba st.2. čl. 932. ZOO-a, po kojoj je osiguratelj obavezan isplatiti osigurninu, ako se osigurani slučaj dogodi do dana podnošenja zahtjeva za poništenje ugovora.

prestaje *ex lege* u roku od četrnaest dana od kad je ugovaratelj osiguranja primio zahtjev osiguratelja. U ovom slučaju, ako se dogodi osigurani slučaj nakon prestanka ugovora, osiguratelj oštećenoj osobi isplaćuje odštetu (osigurninu) i – s naslova neosiguranog vozila – traži od bivšeg ugovaratelja/osiguranika povrat isplaćenih iznosa. Ako se pak osigurani slučaj dogodi prije raskida ugovora ili prestanka zbog odbijanja osiguranika platiti povećanu premiju, osiguratelj je u obvezi isplatiti smanjenu osigurninu, u razmjeru između plaćene premije i premije koju je trebalo platiti. Naravno, i ovdje vrijedi pravilo da se to ne može prigovoriti oštećenoj osobi, ali osiguratelj koji plati naknadu štete trećoj osobi ima pravo zatražiti od svog osiguranika povrat razmjerno više plaćene odštete.

6. POVEĆANJE/SMANJENJE RIZIKA

Tijekom trajanja ugovora o osiguranju, pa i ugovora o osiguranju od AO, rizik koji je postojao u času sklapanja ugovora, može se povećati ili smanjiti. Za ovaj slučaj ZOO ima rješenje slično obvezi obavještanja osiguratelja o značajnim okolnostima. Ako dođe do povećanja rizika, osiguranik je obavezan obavijestiti o tome osiguratelja i to bez odlaganja, ako je rizik povećan nekom njegovom radnjom, odnosno u roku od 14 dana ako je povećanje nastupilo bez njegovog sudjelovanja. Osiguratelj kod povećanja rizika ocjenjuje je li povećanje takvo da bi on, da je situacija s rizikom bila takva u trenutku sklapanja ugovora o osiguranju, odbio sklopiti ugovor – i ako da - može raskinuti ugovor. Ako bi pak sklopio ugovor, ali uz povećanu premiju, može predložiti ugovaratelju povećanje premije. Ako bi osiguranik vlasnik/korisnik motornog vozila odbio platiti povećanu premiju, a nakon toga se dogodi osigurani slučaj, osiguratelj trećoj osobi isplaćuje naknadu, a od osiguranika traži povrat dijela isplaćene odštete koji odgovara razlici između plaćene premije i premije koju bi trebalo platiti.¹⁸

Kod motornih vozila povećanje rizika događa se ako se promijeni neka od okolnosti koje smo gore naveli, dakle, osigurano vozilo promijeni namjenu; počne ga voziti više vozača; vozilo se iznajmljuje (slučaj Ūber i sl.); vozilo se kreće područjem na kojemu je rizik povećan; broj prijeđenih kilometara se znatnije poveća; promijeni vrstu pogonskog goriva i slično.

Naravno, po načelu sinalagmatičnosti, ako dođe do smanjenja rizika, ugovaratelj osiguranja ima pravo zahtijevati odgovarajuće smanjenje premije, računajući od dana kad je o smanjenju rizika obavijestio osiguratelja. Ako osiguratelj ne pristane na smanjenje premije, osiguranik može raskinuti ugovor.¹⁹ Kod obveznog osiguranja od automobilske odgovornosti, ugovor mora biti valjan cijelo vrijeme sudjelovanja vozila u prometu (u praksi: dok je vozilo registrirano), što znači da bi ugovaratelj osiguranja koji raskine ugovor morao odmah sklopiti novi ugovor o osiguranju.

¹⁸ Čl. 939. ZOO-a ima u vidu i nepostizanje sporazuma o povećanoj premiji između osiguratelja i ugovaratelja, u kom slučaju se osigurnina smanjuje u određenom razmjeru.

¹⁹ Čl. 940. ZOO-a

7. PROMJENA VLASNIŠTVA NAD VOZILOM

Promjena vlasništva nad vozilom također može biti uzrok povećanja (ili smanjenja) rizika. Prema odredbi čl.961 st. 1.ZOO-a, u slučaju otuđenja stvari u vezi s čijom je uporabom sklopljen ugovor o osiguranju od odgovornosti prava i obveze ugovaratelja osiguranja prelaze na novog vlasnika po samom zakonu „osim ako drukčije nije ugovoreno“. ZOUP u čl. 28. regulira situaciju kad dođe do promjene vlasnika za vrijeme trajanja ugovora o osiguranju. I po ZOUP-u ugovor se *ex lege* prenosi na novog vlasnika i traje do njegovog isteka. Po ZOUP-u nema mogućnosti ugovoriti drugačije. Međutim, na novog vlasnika prelaze sva prava i obveze iz ugovora, tako da i on podliježe obvezi obavještanja osiguratelja o promjeni rizika, njegovom povećanju ili smanjenju. Ako prekrši tu obvezu, sankcije su one koje smo naveli u t. 6.

8. ZAKLJUČAK

ZOUP ne regulira ugovor o obveznom osiguranju u cijelosti, te se na taj ugovor mogu primijeniti i odredbe ZOO-a o ugovoru o osiguranju, ako nisu u suprotnosti s odredbama ZOUP-a. Za osiguratelje je veliki problem odredba ZOUP-a o gubitku prava iz osiguranja, jer je ZOUP prihvatio tzv. zatvorenu listu slučajeva gubitka prava iz osiguranja. Takvo stajalište Zakonodavca nema nikakvog obrazloženje i on bi morao dozvoliti osiguratelju i ugovaratelju osiguranja da ugovore i druge slučajeve gubitka prava iz osiguranja, čime bi potaknuo konkurentnost i, u konačnici, donio korist upravo ugovarateljima osiguranja. Naime, zaštita oštećenih trećih osoba je neupitna i njima se nikako ne mogu staviti prigovori koje bi osiguratelj imao temeljem ugovora o osiguranju prema osiguraniku koji ne poštuje zakonske ili ugovorne obveze. Radi se samo o korekciji premije osiguranja od AO i njezinom usklađenju s osiguranim rizikom.

Na ugovor o obveznom osiguranju od AO mogu se primijeniti i odredbe ZOO-a o dužnosti ugovaratelja na istinito i potpuno informiranje osiguratelja o značajnim okolnostima za ocjenu rizika. Da bi ugovaratelj saznao koje su to značajne okolnosti, osiguratelj bi trebao kod sklapanja ugovora dati ugovaratelju pismeni upitnik vezano za značajne okolnosti. Sankcije koje stoje na raspolaganju osiguratelju u slučaju da ugovaratelj krši obvezu informiranja o značajnim okolnostima jesu poništenje ugovora, raskid ugovora, ili – najčešći mogući slučaj – nova povećana premija. Ni poništenje ni raskid ugovora o osiguranju od AO ne mogu se prigovoriti trećoj oštećenoj osobi, već su temelj za sankcije prema osiguraniku.

Summary: *Compulsory insurance against liability for damages caused by the use of a motor vehicle is stipulated by the Law on compulsory insurance in traffic (ZOOP). However, despite its obligation, to which the owners and users of motor vehicles are subject, this insurance is a contractual nature. Only by concluding insurance contracts is liability insurance. This contract is governed by the regulations of the Law on compulsory insurance in traffic as a special law. However, certain provisions of the Law on compulsory relations (ZOO) are also applicable. There is a certain incompatibility between the two laws, caused by the fact that the law on compulsory insurance in traffic, in the part concerning insurance against liability for damages caused by the use of a motor vehicle, aims to double protection: a) the insured person/pest from any possible liability for damage caused by the use of a motor vehicle to third parties, and b) a third party injured, which has certain rights under the Law on compulsory insurance in traffic, and under a compulsory insurance contract of car liability. These two protections, from the point of view of the insurers, are sometimes contrary, because the other protection – Protection of third parties, the insurer very often guarantees without premiums that would be adequate risk, which should be paid by the policyholder. The aim of this work is to examine these opposites in case of breach of the contractor/insured persons obligation to inform insurers in full and accurate information on important circumstances and to increase risks, to present them and to propose amendments with a view to avoiding them.*

Keywords: *insurance contract, contract of compulsory insurance against automotive liability, insurance terms, complaints to the injured person, loss of insurance rights, risk increase.*

Navedeni izvori i korištena literatura

Cigoj, S. Avtomobilist, Uradni list SR Slovenije, Ljubljana, 1982.

Ćurković, M., Obvezna osiguranja u prometu, Inženjerski biro, Zagreb, 2007.

HUO:2018.Tržište osiguranja u Republici Hrvatskoj, Zagreb, 2019.

Schimikovski, P., Vertragsabschluss nach der Invitatioloesung und das neue VVG, Versicherungswirtschaft, Karlsruhe, br. 9/07

Zakon o osiguranju, Narodne novine br. 30/15

Zakon o obveznim odnosima, Narodne novine br. 30/2015., 41/08., 78/15, 29/18

Zakon o obveznim osiguranjima u prometu, Narodne novine br. 151/05, 36/09 75/09, 76/13, 152/14